

УДК 658.14/.17.011.4

Рябенко Г.М.,
к.е.н., в.о. доцента кафедри фінансів
Миколаївський державний аграрний університет

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки обґрунтованість та дієвість управлінських рішень на мікро- та макrorівнях значною мірою залежить від результатів оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання, зміст якої виходить за межі обчислення окремих коефіцієнтів і передбачає вивчення комплексу показників, які відображають різні аспекти діяльності підприємства. Нестабільність економіки обумовлює необхідність для кожного суб'єкта господарювання постійно шукати шляхи підвищення ефективності своєї діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням актуальних проблем оцінки фінансового стану підприємства займалося чимало вітчизняних вчених. Основні аспекти цих проблем відображено в наукових роботах Городинської Д.М., Данильчук І.В., Карпенко Г.В., Мороз Е.Г., Обущак Т.А., Рудницької О.М., Смачило В.В., Фридинського В.О. та ін.

Аналіз літературних джерел показав, що дослідження цих авторів є ґрунтовними, проте ряд питань залишилося невирішеними.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження елементів економічної діяльності, що впливають на фінансовий стан підприємства та обґрунтування шляхів покращення фінансового стану і основних напрямів його зміцнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значна кількість підприємств в Україні має незадовільну структуру капіталу та відчуває нестачу оборотних коштів. За своєчасної розробки та впровадження заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану в довгостроковому періоді, такі підприємства можуть збільшити свій майновий потенціал, відновити платоспроможність та прибутковість. Попередження розвитку негативних кризових явищ на підприємстві є можливим тільки за систематичного забезпечення управлінського персоналу інформацією про поточний рівень фінансової стійкості та здатності підприємства до подальшого розвитку. Така фінансово-аналітична інформація повинна отримуватися за результатами оцінювання фінансового стану підприємства.

Фінансовий стан – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика діяльності підприємства в певному періоді, що відображає ступінь забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, раціональності їх розміщення, забезпеченості власними оборотними коштами для своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями та здійснення ефективної господарської діяльності в майбутньому [7].

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності.

Головне завдання оцінки фінансового стану підприємства – своєчасно виявити й усунути недоліки у фінансовій діяльності, знайти управлінські рішення для поліпшення фінансового стану підприємства та уникнути його банкрутства.

Головним із шляхів покращення фінансового стану є мобілізація внутрішніх резервів підприємства - явних та прихованих.

Пошук резервів, які можуть бути використані для покращення фінансового стану підприємства, проводиться шляхом ґрунтовної оцінки всіх складових його діяльності.

Удосконалення фінансового стану підприємства можливе за рахунок збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків. Підвищення розмірів вхідних грошових потоків можливе за рахунок:

- збільшення виручки від реалізації;
- продажу частини основних фондів;
- рефінансування дебіторської заборгованості.

Одним з основних напрямів пошуку резервів є зменшення вихідних грошових потоків, до них належать:

- оплата товарів, робіт, послуг, що належать до валових витрат;
- оплата товарів, робіт послуг, що не належать до валових витрат;
- здійснення реальних та фінансових інвестицій;
- сплата податків та інших платежів до бюджету;
- повернення капіталу, який був залучений на фінансовому ринку [3].

На обсяги останніх двох напрямків підприємству впливати важко. Розмір податкових та інших платежів до бюджету залежить від встановленого державою порядку про визначення об'єктів оподаткування, ставок та термінів сплати. Обсяги платежів та відсотків визначаються умовами

кредитних договорів та умовами випуску облігацій. Можливості впливу підприємства на перші три напрямки є ширшими.

Зниження собівартості продукції та витрат, джерелом покриття яких є прибуток, - головний внутрішній резерв покращення платоспроможності підприємства.

На кожному підприємстві, залежно від його особливостей, можуть бути різними набір факторів, які впливають на собівартість:

- обсяг виробництва;
- номенклатура та асортимент продукції;
- технічний рівень виробництва;
- організація виробництва та умов праці;
- ціна одиниці продукції, що реалізується [5].

Основним способом зниження собівартості є економія усіх видів ресурсів, що споживаються у виробництві. Зниження трудомісткості продукції, збільшення продуктивності праці можна досягнути різними шляхами. Найбільш важливі з них – механізація та автоматизація виробництва, розробка та застосування прогресивних, високопродуктивних технологій, заміна та модернізація застарілого обладнання. Важливим є підвищення вимог та застосування вхідного контролю за якістю сировини, яка надходить від постачальників та матеріалів, комплектуючих виробів та напівфабрикатів.

В умовах конкурентного середовища актуальності набуває оптимізація збутової політики підприємства. Стимулювати збут можна різними методами. Бажаний результат можна отримати наданням знижок покупцям, помірними зменшеннями цін, застосуванням масової реклами. Для оптимізації обсягів дебіторської заборгованості потрібно вибрати найбільш доцільні строки платежів та форми розрахунків із споживачами (попередня оплата, з відстрочкою платежу, за фактом відвантаження продукції). Незважаючи на значні обсяги дебіторської заборгованості, на нашу думку, доцільним є надання відстрочки платежу споживачам, адже за рахунок цього збільшується обсяг реалізації, а разом з тим і прибуток (для стимулювання збуту в умовах високої конкуренції). З іншого боку, в цьому випадку є ризик виникнення додаткових витрат по залученню короткострокових банківських кредитів для компенсації дебіторської заборгованості [6].

Не існує для всіх підприємств єдиного рецепту збільшення обсягів реалізації. Тип заходів залежить від особливостей конкретного підприємства та обраної ним стратегії маркетингу.

Також одним із важливих напрямів зміцнення фінансового стану є мобілізація внутрішніх резервів. Це:

- проведення реструктуризації активів підприємства;
- сукупність заходів, пов'язаних зі зміною структури та складу активів балансу;
- перетворення в грошову форму наявних матеріальних та фінансових активів підприємства.

У рамках реструктуризації активів використовуються наступні заходи.

1. Мобілізація прихованих резервів.

Більшість резервів відновлення платоспроможності відносяться до прихованих. Приховані резерви - частина капіталу, що не відображена в балансі. Розмір прихованих резервів на активному боці балансу дорівнює різниці між балансовою вартістю окремих майнових об'єктів підприємства та їх реальною вартістю. Виявлення та мобілізація прихованих резервів відбувається на основі наступних методів.

Експертний метод. Базується на визначенні причино-наслідкових зв'язків між станом окремих напрямків діяльності підприємства та обсягом формування чистого грошового потоку підприємства. Результати використання цього методу залежать від професіоналізму та досвіду роботи експерта.

Метод зовнішнього порівняльного аналізу. Суть даного методу полягає у співставленні основних показників діяльності досліджуваного підприємства та підприємства-аналога, які працюють в приблизно однакових умовах господарювання, мають однаковий обсяг та склад ресурсів. Якість висновків отриманих за цим методом залежить від коректності проведення порівняльного аналізу, від ступеню точності інформації, від коректності інформаційного забезпечення. Цей метод кількісно оцінює резерви підвищення ефективності та покращення фінансового стану підприємства, але не виявляє яким чином ці результати можуть бути досягнені. Тому його бажано використовувати як попередній.

Метод внутрішнього порівняльного аналізу. Пошук резервів відновлення платоспроможності здійснюється методом внутрішнього порівняльного аналізу лише на підприємствах які мають структурні підрозділи, що здійснюють однакові види діяльності та можуть порівнюватись між собою.

Метод функціонально-вартісного аналізу. Сутність даного методу полягає у визначенні принципово нових технічних, технологічних, управлінських рішень стосовно діяльності підприємства, які забезпечують раціоналізацію витрат при одночасному збереженні їх якісних характеристик та споживчих властивостей. Цей метод є універсальним інструментом пошуку внутрішніх резервів економії грошових витрат, зростання грошових надходжень за рахунок удосконалення споживчих властивостей товару, удосконалення окремих господарських процесів.

Реінжиніринг бізнес-процесів. Реінжиніринг - це фундаментальне переосмислення та радикальне перепроєктування ділових процесів для досягнення різких, стрибкоподібних змін в найсуттєвіших показниках діяльності сучасної компанії, таких як вартість, якість, сервіс, темп [8].

2. Використання зворотного лізингу.

Зворотній лізинг - господарська операція, що передбачає продаж основних фондів з одночасним зворотним отриманням таких основних фондів в оперативний або фінансовий лізинг. Наприклад, збиткове підприємство продає лізинговій компанії адміністративну будівлю з одночасним укладенням договору про лізинг цього об'єкту нерухомості.

У середньостроковому та довгостроковому періодах використання основних фондів на правах лізингу не вигідне підприємству, порівняно з правами власності, крім того в результаті зворотного лізингу знижується кредитоспроможність підприємства. Проте його платоспроможність підвищується, що дає змогу розраховуватись з поточними зобов'язаннями та уникнути порушення справи про банкрутство. Крім цього, зворотній лізинг дає значну економію податкових платежів, які супроводжуються купівлею-продажем об'єкту основних засобів.

3. Задача в оренду основних фондів, які не повною мірою використовуються у виробничому процесі.

4. Оптимізація структури розміщення оборотного капіталу. Оптимізація структури розміщення оборотного капіталу - це зменшення частки низьколіквідних оборотних засобів, запасів, сировини та матеріалів, незавершеного виробництва тощо. Визначення оптимальної структури та обсягів запасів є завданням контролінгу матеріальних потоків.

Слід зазначити, що надмірні запаси зумовлюють не лише зниження ліквідності підприємства, а й додаткові витрати за їх обслуговуванням, крім того існує ризик втрати якості чи знецінення певних видів сировини та матеріалів.

5. Продаж окремих низькорентабельних структурних підрозділів та об'єктів основних фондів.

За рахунок цієї операції підприємство може отримати інвестиційні ресурси для реперофілювання виробництва на більш прибуткові види діяльності.

6. Рефінансування дебіторської заборгованості - це форма реструктуризації активів, що полягає у перетворенні дебіторської заборгованості в інші ліквідні форми оборотних активів: грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення. Одним з факторів, які негативно впливають на фінансовий стан підприємства, є високий рівень невиправданої дебіторської заборгованості. Погашення такої заборгованості є важливим резервом відновлення платоспроможності підприємства, що опинилось у фінансовій кризі.

Основними формами рефінансування дебіторської заборгованості є:

1. Факторинг - операція з перевідступлення першим кредитором прав вимоги боргу третьої особи іншому кредиторіві з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу першому кредиторіві. Наприклад, банк може придбати у підприємства-продавця право вимоги за поставлені товари та послуги, строк сплати за які минув [4].

2. Облік векселів. Зміст цієї операції полягає у тому, що банк, придбавши вексель, терміново його сплачує пред'явнику, а платіж отримує лише в строк, який визначений у векселі. Сутність операції дисконтування така: держатель векселя достроково реалізує його банку, за достроковий платіж банк утримує з номінальної суми векселя винагороду на свою користь, тобто оплачує вексель за мінусом знижки. Різниця між сумою, що її сплатив банк, придбавши вексель, і сумою, яку він отримує за цим векселем у строк платежу, називається дисконтом.

3. Форфейтинг - операція щодо рефінансування дебіторської заборгованості за комерційним кредитом, яка оформлюється шляхом індосаменту перехідного векселя на користь банку. У результаті цієї операції комерційний кредит перетворюється в банківський. За своєю сутністю форфейтинг поєднує у собі елементи факторингу та обліку векселів.

До заходів рефінансування дебіторської заборгованості, окрім перелічених вище, відноситься також комплекс процедур примусового стягнення заборгованості, зокрема й за позовом до господарського суду.

Ще одним напрямом покращення фінансового стану є його прогнозування і моніторинг, оскільки, щоб грамотно керувати виробництвом, активно впливати на формування показників господарської і фінансової діяльності, необхідно постійно використовувати дані про його стан, а також зміни, які в ньому відбуваються.

Система заходів для підтримки економічної стійкості підприємства повинна передбачати:

- постійний моніторинг зовнішнього і внутрішнього стану підприємства;
- розробку заходів із зниження зовнішньої вразливості підприємства;
- розробку підготовчих планів при виникненні проблемних ситуацій, здійсненні попередніх заходів для їхнього забезпечення;
- впровадження планів практичних заходів при виникненні кризової ситуації, прийняття ризикових і нестандартних рішень у випадку відхилення розвитку ситуації;
- координацію дій всіх учасників і контроль за виконанням заходів та їхніми результатами.

Саме за таких умов можна забезпечити систему моніторингу кожної із складових економічної стійкості підприємств, яка змогла б надати можливість оптимізувати її відповідно до перспектив розвитку [1].

Висновки з даного дослідження. Фінансовий стан — це одна з найважливіших характеристик діяльності кожного підприємства, а оцінка фінансового стану — важлива складова управлінської діяльності. Для забезпечення задовільного фінансового стану на кожному підприємстві у загальній системі фінансового менеджменту необхідно розробити та забезпечити реалізацію системи аналізу і оцінки фінансового стану, адаптованої до особливостей функціонування даного підприємства на ринку, завдань його фінансової стратегії та політики, фінансової ментальності власників тощо.

Література

1. Городинська Д.М. Економічна стійкість підприємства / Д.М. Городинська // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — №10(42). — С. 141-146.
2. Данильчук І.В. Сутність фінансового стану підприємства та пошук управлінських рішень щодо забезпечення його ефективності / І.В. Данильчук // Економічний вісник університету : Збірник наукових праць. — 2011. — №17/2.
3. Карпенко Г. В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства / Г.В. Карпенко // Економіка держави. — 2010. — №1. — С. 61-62.
4. Мороз Е.Г. Економічні особливості застосування факторингу в Україні / Е.Г. Мороз, І.В. Грисюк // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: Збірник наукових праць. — 2010. — № 3. — С. 47-57.
5. Обущак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства / Т.А. Обущак // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — №9. — С. 92-100.
6. Рудницька О.М. Шляхи покращення фінансового стану українських підприємств / О.М. Рудницька, Я.Р. Біленька // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Збірник наукових праць. — 2009. — № 639. — С. 132-138
7. Смачило В.В. Оцінка фінансової стійкості підприємств / В.В. Смачило, Ю.В. Будникова // Економічний простір: Збірник наукових праць. — 2008. — №20/2. — С. 35 — 40.
8. Фридинський В.О. Фінансова санація підприємства / В.О. Фридинський, В.Г. Плотников, А.І. Дерев'яно // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». — 2011. — № 8. — С. 79-83.

УДК 658.5 (075.8)

Люта О.В.,
к.е.н., доцент, викладач кафедри фінанси
Бухтіарова А.Г.,
магістр
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ

Постановка проблеми. Структура капіталу компанії, механізм її формування та функціонування безпосередньо визначають успішний розвиток та ефективність діяльності кожного господарюючого суб'єкта. Головним завданням при управлінні капіталом підприємства є формування та підтримка його оптимальної структури, яка зможе повною мірою задовольнити його стратегічні цілі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальним теоретичним та практичним питанням оптимізації структури капіталу присвячені роботи І.В. Бланка [1, 2], М.В. Грідчиної [3], Г.Г. Кірейцева [4], В.В. Ковалева [5] та ін. Серед зарубіжних авторів варто відзначити праці Р. Дорнбуш [6], С. Фішера [7] та У. Шарпа [8]. Заслуговує на особливу увагу той факт, що більшість вітчизняних вчених не в достатній мірі приділяли увагу факторам, які мають безпосередній вплив на формування структури капіталу підприємства та можливості її подальшої оптимізації.

Постановка завдання. Метою статті є розробка практичних рекомендацій щодо оптимізації структури капіталу підприємства з урахуванням факторів впливу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна економічна ситуація диктує нові правила поведінки у всіх сферах і рівнях економіки, що тягне за собою перегляд усталених критеріїв і відточених дій, які вже не приносять очікуваного ефекту або змінюють його полюс. Так, при побудові оптимальної структури капіталу підприємства важливим аспектом є оцінка факторів, які мають на неї найбільший вплив. Такими факторами, які можуть найбільшою мірою вплинути на структуру капіталу підприємства є обсяг чистого, валового прибутку та позикового капіталу.